

Varenyk V.A. Theoretic-Methodological Bases for the Research of Banking Regulation and Supervision

The economic substance of the concepts of "banking regulation" and "banking supervision" of their relationship, conflict in the interpretation of these concepts in accordance with applicable law and in terms of local scientists is studied. A distinction between the concept of banking regulation and supervision in the broad and narrow sense is made. Subordination and interdependence of Banking Supervision and banking regulation in terms of general rules for the National Bank of Ukraine, the efficiency of the entire banking system and the direct intervention of the National Bank of Ukraine for commercial banks, are proved.

Key words: bank laws, banking regulation, banking supervision, commercial bank.

УДК 330.222

*Доц. Н.Б. Демчишак, канд. екон. наук –
Львівський НУ ім. Івана Франка*

ОЦІНЮВАННЯ РИЗИКІВ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КРЕДИТУВАННЯ ІННОВАЦІЙ В УКРАЇНІ

З'ясовано економічний зміст інвестиційного кредитування, його особливості та роль у реалізації інноваційних проектів. Розкрито сутність інноваційної діяльності згідно з чинним законодавством. Розглянуто поняття інвестиційного кредитування інноваційної діяльності та його специфіку в умовах економіки України. Класифіковано види інвестиційних ризиків у сучасній ринковій економіці. Запропоновано методичний підхід до оцінки інвестиційних ризиків. Обґрунтовано доцільність врахування чинників економічної, політичної, правової та соціальної нестабільності у процесі оцінки інвестиційного ризику. Розглянуто та охарактеризовано окремі його категорії.

Ключові слова: інвестиційне кредитування, інноваційна діяльність, інвестиційне кредитування інноваційної діяльності, інвестиційний ризик, категорії інвестиційного ризику.

Успішний розвиток економіки України в контексті загальносвітових економічних тенденцій потребує раціонального та своєчасного внесення коректив у економічну політику держави. Однією із передумов ефективної її реалізації є своєчасна реакція на ризики, що існують в економічній системі та створюють загрози зокрема в інвестиційній сфері. У цьому контексті важливе значення має також врахування факторів нестабільності економіки України, які тенденційно позначаються на інвестиційній активності та динаміці інвестиційних процесів. Наявність чи відсутність ризиків значною мірою впливає та створює передумови для, відповідно, сповільнення чи активізації інвестиційного кредитування інноваційної діяльності, потреба стимулювання якої існує в Україні сьогодні.

Інвестиційне кредитування інноваційної діяльності, а також проблеми оцінки інвестиційних ризиків неодноразово були предметом наукових пошуків відомих вчених, зокрема: О. Барановського, О. Колодізева, М. Крупки, А. Кузнецової, Т. Майорової, С. Онишко, С. Пашової, А. Пересади, Б. Пшика, Т. Смолженко, М. Туріянської, І. Чуницької. Попри це, не втрачає актуальності потреба обґрунтування методичних підходів до оцінки інвестиційних ризиків з урахуванням сучасних чинників нестабільності економіки України в контексті необхідності активізації інвестиційного кредитування інноваційних проектів, що і є метою дослідження.

Під інвестиційним кредитом зазвичай розуміють економічні відносини між кредитором і позичальником із приводу фінансування інвестиційних проєк-

тів. **Інвестиційне кредитування** за А.А. Пересадою – це процес, що включає сукупність механізмів реалізації кредитних відносин в інвестиційній сфері [7]. Специфічною особливістю інвестиційного кредитування є те, що воно має інвестиційний характер, а саме пов'язано з реалізацією інвестиційних проєктів. При цьому загально прийнято, що відсоток за інвестиційними кредитами не повинен перевищувати рівень дохідності за інвестиціями, а терміни кредитування прямо залежать від термінів окупності проєкту.

Інвестиційне кредитування передбачає зокрема і фінансування інноваційної діяльності, яка згідно з чинним законодавством вважається складовою інвестиційної. Так, інноваційну діяльність тлумачать як діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг [3].

Лева частка інвестиційних кредитів у світовій практиці видається банківськими установами, які відіграють ключову роль у фінансуванні інвестиційних проєктів, зокрема інноваційного спрямування. Враховуючи це, у вітчизняній фінансовій науці сформувався термін "банківське інвестиційне кредитування інноваційної діяльності". Зокрема, за С. Пашовою, – це комплекс взаємопов'язаних фінансових, юридичних, інформаційних, організаційних, технологічних та інших операцій, котрі створюють цілісну систему дій спеціалізованого підрозділу банку з довгострокового інвестиційного кредитування підприємства-позичальника, спрямованого на створення або трансформацію фундаментальних і прикладних досліджень, дослідно-конструкторських, проєктних, технологічних розробок у новий або покращений продукт, шляхом випробувань, промислового освоєння, закріплення науково-технічних ідей, винаходів, розробок із метою їх упровадження у виробництво для досягнення економічного, соціального та інших ефектів [6].

В умовах неналежного виконання фінансово-кредитними установами традиційних для них у зарубіжній практиці функцій в межах національної економіки доцільніше розглядати ширше поняття "інвестиційне кредитування інноваційної діяльності". Під останнім потрібно розуміти фінансування інноваційних проєктів на засадах кредитних відносин за рахунок вітчизняних та іноземних джерел із залученням фінансових установ, держави тощо.

Потреба активізації інноваційної діяльності в Україні зумовлює потребу врахування сучасних складних тенденцій розвитку економіки та підвищеного рівня ризику, властивого інноваційній діяльності. При цьому не потрібно обмежуватись аналізом тільки суто банківських чи фінансових ризиків, а варто розглядати всі їх різновиди, включаючи політичні тощо, які впливають на інвестиційні рішення як внутрішніх, так і зовнішніх потенційних кредиторів. Загалом під інвестиційним ризиком розуміють ймовірність понесення втрат, спричинених проблемами фінансового забезпечення чи несприятливістю умов інвестування [9].

Враховуючи всю різноманітність інвестиційних ризиків, їх можна загалом систематизувати за такими ключовими класифікаційними ознаками:

1) за сферами прояву:

- економічні – ризики, пов'язані зі зміною економічних чинників (умов);
- політичні – різні види адміністративних обмежень інвестиційної діяльності, що виникають через зміну політичного курсу держави;

- соціальні – ризики страйків, проведення під натиском робітників інвестованих підприємств, незапланованих соціальних програм та ін.;
- екологічні – ризики різних екологічних катастроф, що негативно впливають на діяльність об'єктів, в які інвестують;
- інші види, до яких можна зачислити крадіжки майна, обман з боку інвестиційних або господарських партнерів та ін.;

2) за формами інвестування:

- реального інвестування – ризики, пов'язані з невдалим вибором місця розташування об'єкта, який будують, переборами в постачанні будівельних матеріалів та обладнання, зростанням цін на інвестиційні товари, вибором некваліфікованого підрядчика та іншими чинниками, що гальмують введення в експлуатацію об'єкта інвестування або знижують прибуток;
- фінансового інвестування – ризики, пов'язані з непродуманим вибором фінансових інструментів для інвестування, фінансовими труднощами або банкрутством емітентів, незапланованими змінами умов інвестування, дезінформацією інвестора тощо;

3) за джерелами виникнення:

- систематичні (або ринкові). Ці ризики притаманні всім учасникам інвестиційної діяльності та формам інвестування. Вони зумовлені зміною стадій економічного циклу розвитку держави або кон'юнктурних циклів розвитку інвестиційного ринку, значними змінами податкового законодавства у сфері інвестування та іншими подібними чинниками, на які інвестор не може вплинути в разі вибору об'єктів інвестування;
- несистематичні (або специфічні). Ці ризики відповідають конкретним об'єктам інвестування або діяльності конкретного інвестора. Вони можуть бути пов'язані з некваліфікованим керівництвом, компаніями (фірмами) – об'єктами інвестування, посиленням конкуренції в окремому сегменті інвестиційного ринку, нерациональною структурою інвестиційних засобів та іншими чинниками, небажаних наслідків яких можна запобігти завдяки ефективному управлінню інвестиційним процесом.

Отже, активність інвестиційного кредитування інноваційної діяльності з боку вітчизняних та іноземних кредиторів залежить від наявності інвестиційних ризиків, що водночас, зумовлює потребу оцінки таких ризиків. Варто застосувати методичний підхід до оцінки інвестиційних ризиків із використанням математичного інструментарію. Успішність аналізу потребує обґрунтування під час формування вибірки, а також врахування вагомості відповідних чинників та їх груп для визначення відповідної категорії інвестиційного ризику.

Для оцінки інвестиційного ризику запропоновано методику, яка ґрунтується на необхідності використання методу бальних і традиційного методу експертних оцінок. Актуальною проблемою у цьому контексті є формування вибірки, що повинна охоплювати фахівців (зокрема науковців та практиків) у відповідних сферах, причому як українських, так і іноземних, а також використання тих чи інших методів для їх опитування, зокрема анкетування. Це пов'язано з тим, що оцінки, здійснені поза Україною і без участі українських експертів, є малодостовірними і часто такими, що не відповідають дійсності, чим ставиться під сумнів доцільність їх врахування. Отже, тільки синтез експертних оцінок вітчизняних та іноземних фахівців дасть змогу отримати адекватний результат. Методику оцінки інвестиційного ризику докладно розглянуто в табл. 1.

Виділено п'ять інтегрованих груп інвестиційних ризиків, у межах кожної з яких пропонується оцінити ризики, пов'язані з ключовими факторами: 1) економічні: економічна стабільність, активність розвитку економіки, ефективність бюджетно-податкової системи, послідовність монетарної політики, рівень розвитку фінансово-кредитної інфраструктури; 2) політичні: стабільність політич-

ної ситуації, ступінь впливу політики на економіку та інвестування, рівень довіри до країни у світі, ефективність роботи гілок влади, наявність політичного консенсусу; 3) правові: сформованість нормативно-правової бази, стабільність законодавства і його дотримання, наявність належного правового забезпечення інвестування, впровадження міжнародних правових стандартів, рівень корупції; 4) соціальні: соціальна напруженість, рівень злочинності, екологічний стан, демографічний стан, рівень захищеності прав працівників; 5) культурні: економічна культура, рівень ринкової свідомості, бізнесова практика, менталітет та місцеві традиції, ставлення до власності.

Табл. 1. Методика оцінки інвестиційного ризику

Групи ризиків	Оцінка ступеня ризику (балів)				Усереднена оцінка ступеня ризику (балів)	Вага оцінки (%)	Рейтингове значення ступеня ризику (R, балів)	Категорія інвестиційного ризику (балів)				
	незадовільний стан	прийнятний стан	сприятливий стан	відмінний стан				A мінімальний	B низький	C помірний	D високий	E максимальний
Економічні	1-5	6-10	11-15	16-20	λ_1	35	R	17-20	13-16	9-12	5-8	0-4
Політичні					λ_2	30						
Правові					λ_3	20						
Соціальні					λ_4	10						
Культурні					λ_5	5						

Джерело: розроблено автором.

Кожна із зазначених груп містить по п'ять факторів для оцінки пов'язаного з ними ступеня ризику. Зазначену оцінку пропонується робити за 20-бальною шкалою за кожним із п'яти факторів у розрізі п'яти груп ризиків із виставленням відповідної кількості балів. При цьому використовується такий принцип: чим вищий бал, тим менший ступінь ризику, що пов'язаний із тим чи іншим фактором за такою шкалою:

- незадовільний стан факторів – 1-5 балів;
- прийнятний стан факторів – 6-10 балів;
- сприятливий стан факторів – 11-15 балів;
- відмінний стан факторів – 16-20 балів.

Наступним кроком є визначення середньозваженого значення оцінок (середнього арифметичного) факторів за кожною групою для окремих експертів. Після цього знаходиться усереднена оцінка ступеня ризику за кожною групою в межах усієї вибірки як середнє арифметичне значення, обчислене шляхом поділу суми середньозважених значень оцінок факторів відповідної групи, здійснених експертами, на чисельність вибірки. Усе це можна представити єдиною формулою

$$\lambda_k = \frac{1}{m} \sum_{j=1}^m \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n s_{ij},$$

де: λ_k – усереднена оцінка ступеня ризику за k-тою групою факторів, у балах; s_{ij} – оцінка i-го фактора j-м експертом, у балах; n – кількість факторів k-тої групи; m – величина вибірки.

З метою врахування важливості груп ризиків визначено таку вагу оцінки (у %) для кожної з них: економічні – 35 %; політичні – 30 %; правові – 20 %; соціальні – 10 %; культурні – 5 %. Таке співвідношення груп ризиків є оптимальним і значною мірою підтверджується реаліями останніх років: всезростаюче значення для інвесторів власне економічних ризиків, тенденційне збільшення ваги політичних в умовах нестабільності політичного середовища, майже незмінна важливість правових, певне зниження (порівняно) вагомості соціальних та культурних, з огляду на що й отримано таку структуру ваг ризиків.

У цьому контексті потрібно знайти рейтингове значення ступеня ризику (R) в балах загалом за всіма групами, враховуючи пропоновані ваги груп ризиків та знайдені усереднені оцінки ступеня ризику за кожною групою в межах усїєї вибірки:

$$R = \sum_{k=1}^5 p_k \cdot \lambda_k,$$

де: R – рейтингове значення ступеня ризику, у балах; λ_k – усереднена оцінка ступеня ризику за k -тою групою факторів, у балах; p_k – коефіцієнт, який відображає вагу оцінки k -тої групи ризиків.

Враховуючи визначені вище ваги оцінок груп ризиків, отримано:

$$R = 0,35 * \lambda_1 + 0,3 * \lambda_2 + 0,2 * \lambda_3 + 0,1 * \lambda_4 + 0,05 * \lambda_5,$$

де: R – рейтингове значення ступеня ризику, у балах; λ_1 – усереднена оцінка ступеня ризику за групою економічних чинників, балів; λ_2 – усереднена оцінка ступеня ризику за групою політичних чинників, балів; λ_3 – усереднена оцінка ступеня ризику за групою правових чинників, балів; λ_4 – усереднена оцінка ступеня ризику за групою соціальних чинників, балів; λ_5 – усереднена оцінка ступеня ризику за групою культурних чинників, балів.

Для оцінки загального ступеня інвестиційного ризику, як кінцевої мети використання цієї методики, варто використати рейтингову систему з визначенням п'яти категорій інвестиційного ризику, що відповідають певним значенням R (табл. 2).

Табл. 2. Категорії інвестиційного ризику та їх характеристика

R , балів	Бальний інтервал	Категорія інвестиційного ризику	Тип ризику	Ступінь прийнятності
R_1	17-20	A	мінімальний	допустимий
R_2	13-16	B	низький	допустимий
R_3	9-12	C	помірний	допустимий
R_4	5-8	D	високий	недопустимий
R_5	0-4	E	максимальний	недопустимий

Джерело: складено автором за результатами дослідження.

Ризики категорії D і E є недопустимими з погляду активізації інвестиційного кредитування інноваційної діяльності. Ризики категорії B і C відповідно допускаються. Ризик категорії A є свого роду ідеальним варіантом, що максимально сприяє фінансуванню інноваційної сфери, зокрема на кредитних засадах. Пропонована методика оцінки інвестиційного ризику має такі переваги:

- дає змогу уникнути надмірних ускладнень та деталізації у процесі аналізу та агрегування факторів у групи ризиків, тобто є зручною у використанні та порівняно простою;

- допомагає враховувати вагомість тих чи інших чинників та їх вплив у процесі оцінювання інвестиційного ризику під час інвестиційного кредитування інноваційних проектів;
- оцінка складових ризику в розрізі конкретних груп та факторів дає змогу здійснювати відповідні заходи для посилення позитивних тенденцій та нейтралізації негативних [9].

Отже, запропонований методичний підхід базується на врахуванні сучасних чинників фінансової нестабільності економіки України. У ньому акцентовано увагу на факторах економічної, політичної, правової та соціальної нестабільності у процесі оцінювання інвестиційного ризику, які в нинішніх умовах відіграють визначальну роль в економіці держави.

Обґрунтований методичний підхід також покликаний сприяти окресленню завдань економічної політики з урахуванням необхідності зниження рівня ризиків у контексті стимулювання інвестиційного кредитування інноваційної діяльності в Україні із зростанням та диверсифікацією внутрішніх і зовнішніх кредиторів, а також джерел кредитних ресурсів.

Література

1. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) / О.І. Барановський. – К. : Вид-во КНТЕУ, 2004. – 760 с.
2. Демчишак Н. Інвестиційний та фінансовий потенціал в умовах відкритості економіки: специфіка формування та співвідношення / Н. Демчишак // Вісник Львівського університету : зб. наук. праць. – Сер.: Економічна. – Львів : Вид-во ЛНУ ім. Івана Франка, 2009. – Вип. 41. – С. 156-164.
3. Закон України "Про інноваційну діяльність" від 7.08.2002 р. (зі змінами і доповненнями). [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/ano40>.
4. Крупка М.І. Аналіз формування і використання фінансового потенціалу інвестиційної діяльності в Україні / М.І. Крупка, Н.Б. Демчишак // Фінанси України : журнал. – 2012. – № 2. – С. 26-37.
5. Кузнецова А.Я. Фінансові механізми стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності : монографія / А.Я. Кузнецова / Національний банк України; Львівський банківський ін-т. – Львів : Вид-во ЛБІ НБУ, 2004. – 280 с.
6. Пашова С.М. Банківське інвестиційне кредитування інноваційної діяльності в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит / С.М. Пашова. – К. : Вид-во Ун-т банк. справи НБУ, 2013. – 22 с.
7. Пересада А. Інвестиційне кредитування : навч. посібн. / А. Пересада, Т. Майорова. – К. : Вид-во КНЕУ, 2002. – 271 с.
8. Туріяньська М.М. Інвестиційний клімат України: проблеми і рішення : монографія / М.М. Туріяньська. – Донецьк : Вид-во "Юго-Восток", 2004. – 177 с.
9. Крупка М.І. Формування фінансового потенціалу інвестиційної діяльності в економіці України : монографія / М.І. Крупка, Д.В. Ванькович, Н.Б. Демчишак, М.І. Кульчицький. – Львів : Вид-во ЛНУ ім. Івана Франка, 2011. – 404 с.

Демчишак Н.Б. Оцінка ризиків інвестиційного кредитування інновацій в Україні

Вьяснено экономическое содержание инвестиционного кредитования, его особенности и роль в реализации инновационных проектов. Раскрыта сущность инновационной деятельности согласно действующего законодательства. Рассмотрено понятие инвестиционного кредитования инновационной деятельности и его специфика в условиях экономики Украины. Классифицированы виды инвестиционных рисков в современной рыночной экономике. Предложен методический подход к оценке инвестиционных рисков. Обоснована целесообразность учета факторов экономической, политической, правовой и социальной нестабильности в процессе оценки инвестиционного риска. Рассмотрены и охарактеризованы отдельные его категории.

Ключевые слова: инвестиционное кредитование, инновационная деятельность, инвестиционное кредитование инновационной деятельности, инвестиционный риск, категории инвестиционного риска.

Demchysyak N.B. Estimation of Risks in the Process of Investment Crediting of Innovative Activity in Ukraine

Economic maintenance of the investment crediting, its features and role in realization of innovative projects are identified. The essence of innovative activity in obedience to a current legislation is exposed. The concept of the investment crediting of innovative activity and its peculiarities in the conditions of Ukraine's economy are considered. The types of investment risks in a modern market economy are classified. Methodical going to the estimation of investment risks is offered. The expediency of taking into account factors of economic, political, legal and social instability in the process of estimation of investment risk is reasonable; its separate categories are considered and described.

Key words: investment crediting, innovative activity, investment crediting of innovative activity, investment risk, investment risk categories.

УДК 338.2

Асист. В.В. Гуменюк – НУ "Львівська політехніка"

ВИЗНАЧЕННЯ ФАКТОРІВ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Використано дослідження легкості ведення бізнесу та розміру тіньової економіки держав світу. За допомогою регресійного моделювання виявлено три сфери регулювання, від яких залежить розмір частки нелегального підприємництва: міжнародна торгівля, кредитування, оподаткування. Вони чинять 92 % впливу та формують 85 % розміру нелегального підприємництва. Визначено ступінь впливу кожного фактора: найвищий – Міжнародна торгівля, далі – Кредитування та Оподаткування. Таким чином, для зменшення частки нелегального підприємництва, потрібно реформувати регулювання визначених сфер бізнесу.

Ключові слова: частка нелегального підприємництва, сфери регулювання підприємництва, легкість ведення бізнесу, початок бізнесу, міжнародна торгівля, кредитування, закриття бізнесу, оподаткування, захист інвестора, реєстрація власності, забезпечення контрактів, найм робітників, коефіцієнт регресії, коефіцієнт кореляції, коефіцієнт детермінації, коефіцієнт еластичності.

Постановка проблеми. Зменшення частки нелегального підприємництва є надважливим завданням для урядів всіх країн світу та, особливо, України. За даними австрійського економіста Фрідріха Шнайдера, в Україні воно становить 46 % офіційного ВВП, перебуваючи на 153-му місці серед 162 країн. При цьому, середня по світу частка становить 33 %. [1]. Однак під час планування відповідних заходів не використовується науковий підхід для визначення причин існування нелегального підприємництва та заходів для їх подолання. Це зумовлює низьку результативність державного регулювання легалізації підприємництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про активні пошуки та розроблення заходів із легалізації підприємництва вітчизняними вченими І. Мазур [6], З.С. Варналій, А.Я. Гончарук, Я.А. Жаліло [3], В. Мандибур [7], та державними інституціями [9]. Недоліком багатьох джерел, особливо правових, є практика визначення причин нелегального підприємництва на рівні загальноприйнятих гіпотез, без належного обґрунтування.

Визначення цілей дослідження. Для забезпечення ефективності легалізації необхідно: 1) за допомогою наукових методів виявити фактори, що чинять вплив на розмір нелегального підприємництва; 2) визначити ступінь впливу кожного фактора; 3) визначити напрямки легалізації підприємництва.

Виклад основного матеріалу. Очевидно, що основою зменшення частки нелегального бізнесу є системне усунення головних його чинників. Для їх виявлення доцільно скористатися економіко-математичним моделюванням, на основі інформації щодо часток "тіньової економіки" Ф. Шнайдера [1] та рейтингу легкості ведення бізнесу Всесвітнього банку [2]. Останній є зведеним показником, що складається з рейтингів факторів, які є достатньо вичерпним переліком окремих сфер регулювання підприємництва (сфер бізнес-середовища): початок бізнесу (ПБ), міжнародна торгівля (МТ), кредитування (Кр), закриття бізнесу (ЗБ), оподаткування (Оп), захист інвестора (ЗІ), реєстрація власності (РВ), забезпечення контрактів (ЗК), найм робітників (НР). Для аналізу використана вибірка з 35 держав з різних регіонів світу, які мають однотипну, переважно ринкову, модель регулювання економіки.

Для визначення характеру впливу на нелегальний сектор вказаних факторів бізнес-середовища, застосовують регресійну модель [5]

$$ЧНП = b_0 + b_1 \cdot x_1 + \dots + b_n \cdot x_n$$

де: ЧНП – частка нелегального підприємництва; x – рейтинг окремих показників легкості ведення бізнесу; b_0, \dots, b_n – коефіцієнти регресії, які вказують розрахункову залежність ЧНП від x .

Вона дає змогу серед факторів легкості ведення бізнесу виокремити статистично значущі, які чинять вплив на розмір нелегального підприємництва держав вибірки. При цьому, визначають:

- коефіцієнти регресії;
- коефіцієнт кореляції – ступінь (від 0 до 1) та характер впливу ($r > 0$ – прямий, $r < 0$ – обернений);
- коефіцієнт детермінації – показує, яка частка нелегального бізнесу зумовлена факторами.

Для визначення факторів, що чинять значущий вплив на ЧНП, треба побудувати регресійну модель з такою послідовністю кроків:

1. Крок 1 – визначення статистично значущих факторів впливу бізнес-середовища на ЧНП.
2. Крок 2 – побудова комплексної, багатофакторної моделі, впливу факторів бізнес-середовища на ЧНП;
3. Крок 3 – визначення пріоритетних факторів легалізації підприємництва.

Крок 1. Для відбору статистично значущих факторів легкості ведення бізнесу, проведено розрахунки залежності частки нелегального підприємництва від кожного фактора (однофакторна регресійна модель). За розрахунками виявлено два статистично незначущих факторів за критерієм Ст'юдента, та Фішера – Снедекора: забезпечення контрактів; найм робітників.

Решта факторів мають середній, сильний та високий вплив на ЧНП ($r = 0,44-0,85$) та формує від 20 % до 72 % НЕ:

- міжнародна торгівля: $ЧНП = 13,63 + 0,19 \times МТ$;